

Т. М. Гродзіцька

вчитель історії

ЗШ I-III ступенів №1 м. Гайворон

Кіровоградської області

«Я навік полюбив цей куточок землі...»

(година спілкування з учнями 5-7 класів)

Мета і завдання: формувати у дітей поняття усвідомленого патріотизму через знання і розуміння історії рідного краю; домагатися розуміння учнями своєї посиленої участі у житті рідного міста, краю; виховувати повагу та бережливе ставлення до історії, культури рідного краю та української держави;

Обладнання: карти «Україна», Кіровоградська область, Гайворонський район, виставка «Мобільна бібліотечка краєзнавця», індивідуальні картки, символіка Гайворона та Гайворонського району, атлас «Гайворонщина – перлина Подільського краю», добірка ілюстрацій «Сім чудес Гайворонщини»

Хід години спілкування

I. Організація класу

(через виконання випереджального завдання: прислів'я і приказки про рідний край, визначаємо тему години спілкування)

(орієнтовні відповіді учнів)

Як сокіл, високо літай, але про рідний край не забувай!

Україна рідний край – про її добробут дбай.

Людина без Вітчизни, як соловей без пісні.

Рідна земля і в жмені мила.

Нема кращого у світі, ніж рідна сторона.

У рідному краї і сонце світить ясніше.

Рідна земля, мов колиска золота.

Україна - мати, умій за неї постояти.

II. Мотивація

(Вчитель чи старший учень зачитує рядки з краєзнавчого матеріалу)
«Тихоплинно протягом багатьох віків несе свої води до Чорного моря Південний Буг. Хвилястою блакитною стрічкою він перетинає наш район із північного заходу і далі струменить на південний схід. Мальовничі береги

цієї ріки утворюють скелі, а то і каньйони, долини, де з весни і до пізньої осені буяє різнотрав'я та суцвіття поширених і рідкісних трав. Тут найкращі місця для відпочинку...», - так починається розповідь про наш край у книзі «Гайворонщина – Перлина Подільського краю»(вона представлена у мобільній бібліотеці)

Чи відчувається у словах авторів ставлення до своєї рідної землі? У яких словах? Що означає любити свою землю? Як виявляють любов, турботу про свій край автори творів, що представлені на нашій виставці? Як і чим можемо виявити любов і повагу до своєї землі ми з вами?(варіанти відповіді: слідкувати за чистотою, брати участь у висадці дерев та кущів, вивчати історію краю, вірші пісні, що змальовують природу, розповідають про жителів краю...)

Спробуємо сьогодні(під час уявної подорожі) продемонструвати свої знання і переконатися, що і ми прагнемо знати і любити свій рідний край тому, що це найдорожча для нас частина нашої великої, прекрасної і неповторної Батьківщини.

III. «Готуємося у подорож»

Презентація роботи учениці 8 класу «Гайворон- місто, колиска моя»(коротке обговорення презентації)

Вправа «**Мікрофон**»: Походження назви рідного міста? На якій вулиці рідного міста проживаєш? Що знаєш про походження її назви? Що знаєш про історичні місця рідного міста та району?

«**Історична мозаїка**»: «Сім чудес Гайворонщини» (вибрати з серії фотографій ті, що ілюструють «Сім чудес Гайворонщини»)

Робота у групах:

I – опиши символіку Гайворонського району(усно чи письмово на вибір)

II – опиши символіку міста Гайворон(усно чи письмово на вибір)

IV. Зупинка «Сива давнина» (перші відомості про історичне минуле краю представляє група «юних археологів») Додаток 1

(обмін думками: які враження викликало повідомлення)

V. Зупинка «Столиця залізничників» (представляє група «Юні

залізничники»)

Додаток 2

(обмін думками: які враження викликало повідомлення)

VI. Зупинка «Героїчне і трагічне минуле» (розповідь про відкриття меморіалу жертвам голокосту у с. Хашувате - представляє група «Юні журналісти»)

Додаток 3

(обмін думками: які враження викликало повідомлення)

VII. Зупинка «Поетична студія»

(представляють «Юні декламатори»)

Додаток 4

(обмін думками: які враження викликала ця поезія)

Підсумкова бесіда: Що необхідно зробити, щоб наша рідна земля ніколи не збідніла на багаті урожаї, розкішні лани, рясні дощі, ширих і добрих людей, солов'їні пісні, безхмарне небо і яскраво сяюче сонце ?

«Дай поезії крила» (читання «ланцюжком»)

Одна Батьківщина, і двох не буває,
Місця, де родилися, завжди святі.
Хто рідну оселю свою забуває,
Той долі не знайде в житті.

У рідному краї і серце співає,
Лелеки здалека нам весни несуть.
У рідному краї і небо безкрає,
Потоки, потоки, мов струни, течуть.

Тут мамина пісня лунає і нині,
Її підхопили поля і гаї.
Її вечорами по всій Україні
Співають в садах солов'ї.

І я припадаю до неї устами,
І серцем вбираю, мов спраглий води.
Без рідної мови, без пісні,

Без мами збідніє, збідніє земля назавжди. .

Тетяна Сайко

Додаток 1

Першою археологічною культурою на території району була Буго – Дністровська (II пол. VI - поч. IV тис. до н.е.) Перша звітка про цю культуру відноситься до поч. 30-рр. XX ст., коли працювала комплексна археологічна експедиція Ф. Козубовського, яка здійснила розвідки між містами Вознесенськ і Гайворон. На жаль, звіт експедиції був дуже короткий і втрачений в роки Другої світової війни.

1938-1939 рр. на Південному Бузі проводили роботу співробітники Одеського археологічного музею. Ними було відкрито поселення в урочищі Мельнична круча (с. Сабатинівка Ульяновського району). У 1948 році археологи зібрали невелику кількість неолітичної кераміки біля смт. Саврань. Наступного року археолог В. Даниленко відкрив між містами Вознесенськ і Хмільник 50 поселень Буго-Дністровської культури.

На території Гайворонщини більш ніж 10 поселеннями представлена трипільська культура (IV-III тис. до н.е.) З 1962-1965р. розкопки поселення Березовська ГЕС проводили археологи Одеського державного університету під керівництвом В. Цибескова. Частина експонатів цієї експедиції перебувають в археологічному музеї Інституту археології м. Київ.

Проходили нашими краями і племена скіфів (близько VI ст. до н. е.) і сарматів (I-II ст. до н.е.)

Перші представники ранніх слов'ян проживали на території нашого краю в II - V ст. н.е. У 1960-1961 роках археологічна експедиція В. Бідзвілля виявила на острові між Солгутовим та Гайвороном ранньослов'янський металургійний центр, який складався з 25 залізоплавильних печей, біля яких знайдено і інші цікаві побутові речі

Давня історія нашого краю багата та цікава. Вона чекає ще своїх дослідників серед яких можемо з'явитися і МИ.

Павличук О., Комірний О. Гайворонщина - перлина Подільського краю. Кіровоград. 2004. с.19-20, 31-33.

Додаток 2

Розвиток поселенню Гайворон дала вузькоколійна залізниця. Її більше 110 лет. Подорож у Гайворон — одна із самих цікавих на

українських залізницях: вузькоколійна дорога довжиною 130 км зі старими світлофорами, великими кам'яними вокзалами, магістральними тепловозами, плацкартними вагонами, виготовленими в Польщі в 1950-х годах. Для туристів із-за кордону по вузькоколійці пускають ретро-поезда під паровозом. Гайворон — вважався великим залізничним вузлом. Тут збудовано два вокзали — головний, на південній стороні станції, від якого відправляються поїзди широкої колії, на північ від нього, по другу сторону колії — другий, де функціонують вузькоколійні потяги.

У 1897 році до Струнькова було прокладено вузькоколійну залізницю і збудовано вокзал. Паровозне депо почали споруджувати у 1893 році. Стіни зводили з граніту. У приміщенні з маленькими віконечками було напівтемно, взимку холодно, повітря перенасичене димом. Переважала важка ручна праця. В числі перших почали експлуатувати малопотужні паровози серії Т.К., які були виготовлені на Коломенському заводі. Це підприємство з 1885 по 1941 рік випустило майже півсотні серій різноманітних вузькоколійних (танкових і тендерних) паровозів, що мали дві, три і чотири колісних пари. Частина з них використовувалась на гайворонському залізничному вузлі з кінця ХІХ ст. до шістдесятих років ХХ століття.

Якими були локомотиви у ХІХ столітті, нагадує нам невеликий паровоз, поставлений у 1983 р. на постамент біля тепловозоремонтного заводу. Цей паровоз МТ-202 був збудований 1895 року в Бельгії на фабриці Святого Леонарда. Експлуатувався в Прибалтиці, а з 1946 р. - у Гайвороні на тепловозоремонтному заводі. Вузькоколійний паровий локомотив є пам'яткою історії.

Павличук О. А. Місто над Бугом — рікою. Вінниця. Видавництво «Вінницька газета». 2013. С. 39-40

Додаток 3

У День Перемоги, 9 травня 2014 року, у селі Хашуватому Гайворонського району відбулося відкриття найбільшого в Європі меморіалу пам'яті жертвам Голокосту.

За 2 дні у лютому 1942 року на цьому місці поліцаї згубили більше тисячі невинних людей, в тому числі 376 дітей. Минуло вже 72 роки, та події лютого 1942-го у Хашуватому не забувають. Щороку 16 лютого на кладовище, яке було створене на місці розстрілу, збираються односельці й небайдужі люди, щоб вшанувати пам'ять безвинно убієнних громадян. Багато земляків з усіх куточків світу приїждять сюди у День Перемоги, 9 травня. А рік тому на традиційній зустрічі Пам'яті ними було прийнято рішення про створення меморіалу на місці «Хашуватського Бабиного Яру». Створили

опікунську раду, організували збір коштів. Одними з перших зробили пожертви Борис Ташлицький, Ігор Крутий, Іларіон та Юхим Мармери, Леонід Купітман та інші.

І ось, рік по тому тут зведено першу чергубудівництва меморіалу. Встановлено пам'ятник закатованим у роки війни євреям Хашуватого, збудовано стіну плачу, на якій викарбувані прізвища розстріляних. У центрі меморіалу — мармурова Зірка Давида. В майбутньому організатори проекту планують також створити тут паркову зону, відповідний ландшафт тощо.

На відкриття меморіалу приїхали сотні людей з різних куточків України і світу. Під час відкриття меморіалу діти читали спогади Риви Ташлицької, яка у лютому 1942 року була 11-річною дівчинкою. Німецько-фашистські прихвосні зігнали тоді всіх жителів села єврейської національності до сільського клубу, а потім по 20 чоловік викликали і вели до яру на розстріл. Не жаліли ні старих, а ні матерів з маленькими дітьми. З п'яною лайкою примушували всіх роздягатись і становили чергову партію мирних селян на коліна перед обривом із трупами.

Виступили відомий правозахисник, член Гельсінської спілки, позаштатний радник Прем'єр-міністра України Арсенія Яценюка, голова асоціацій єврейських громад України Йосиф Зісельс та інші. Виступаючи дякували ініціаторам і учасникам будівництва меморіалу. Відзначали, що відкриття такої символічної споруди у нинішній неспокійний час в нашій країні дає змогу усім ще раз згадати уроки історії і не допустити подібного у майбутньому. Такі проекти об'єднують і згуртовують людей, сприяють міжнаціональному миру та міжконфесійній злагоді.

Під час церемонії відкриття меморіалу пам'яті слова подяки і відзнаки був удостоєний керуючий його будівництвом, один із перших ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС хашуватець Віктор Бевзенко. Йому голова обласної ради Олександр Чорноіваненко за багаторічну сумлінну працю і вагомий особистий внесок у будівництво меморіального комплексу «Хашуватська трагедія» вручив Почесну Грамоту обласної ради та годинник з гербом Кіровоградщини.

Хвилиною мовчання присутні вшанували пам'ять розстріляних єврейських жителів Хашуватого. Старшокласники поклали свічки пам'яті до пам'ятних дощок, а почесні гості і всі присутні — квіти до пам'ятника розстріляним хашуватцям.

<http://persha.kr.ua/vidkrittya-memorialu-u-xashhuvatomu-foto/>

Додаток 4

ПІСНЯ ПРО ГАЙВОРОН

А. Настенко

Я навік полюбив цейкуточокземлі

В дорогому вбранніоксамиту,
Полюбив за красу, щолежитьнавкруги,
Що так щедро в природірозлита.
Знов по містуїду, як в дитинстві колись,
В сьйвімісячнімліну, мов в казці,
П`ювишень аромат, що в повітрірозливсь,
Упиваюсь напосмакацій.

Приспів:
Гайворон - місто,
Колиска моя,
Пестило ласкою ти.
Серденьку мила
Священна земля
В душу ввійшла назавжди...

ГАЙВОРОН - ПЕРЛИНА БУГОВА
О. Доля

Як добре те, що є у рідній Україні
Таке співуче й гарне місто, як моє,
Де ми навчаємось любові і терпінню
Усьому кращому, що доля нам дає.
Тут цвітакаційпосміхається до сонця
І граютьмузику гудками поїзди.
Хай знаютьвсюди, щопривітнігайворонці,
І нас такими пам`ятатимутьзавжди...

...Комусь, можливо, до вподоби край далекий
Але, ніж цей, для мене кращого нема.
Без Бугу рідного було б в житті нелегко,
З ним відступають і печалі, і пільма.
Лягаю спати чи вітаю знов світання,
Себе питаю: - Як без нього жив би я?
Тож заспіваймо, рідні й друзі, не востаннє
Про милий Гайворон, де ми - одна сім`я!

ПІСНЯ ПРО ГАЙВОРОН
К. Лесьєв-Лесь

...Люблю я це затишне місто:
Тут друзі мої і рідня...
До нього чуттямоїчисті

Ніхто не зуміє віднять
Ніхто не зуміє
Чуттямоїчисті,
Клянусь, не зуміє віднять!

ГАЙВОРОНСЬКИЙ МОТИВ

Ігор Яворський

Місто із далекого дитинства,
Де Степи з Поділлям обнялись.
Білої акації намисто
Квітне над тобою, як колись.

Де Південний Буг втрачає спокій
Біля призабутого млина.
І хлюпне здаля журливий спокій
Що подовгу тут мене нема.

Але я вертаю, слава Богу!
І радію січений дощем.
Бо спішу до рідного порогу...

ПІСНЯ ПРО ГАЙВОРОН

Олександр Білятинський

Моє місто над тихим Бугом
В кожній посмішці промениться...
Я стрічаюсь з тобою, як з другом.
Ти – дитинства мого столиця.

Гайворон – травня квітучого подих
Серцю наснагу дає.
Гайворон – скільки ліричних мелодій
В назві твоїй виграє!

Список використаних джерел:

Павличук О. А. Місто над Бугом –рікою. Вінниця. Видавництво «Вінницька газета». 2013. с 311

Павличук О., Комірний О. Гайворонщина - перлина Подільського краю. Кіровоград. 2004. С 157

Ред. Земнорій Н. Честь і гордість Гайворонщини. Київ - 2007. С. 271

<http://persha.kr.ua/vidkrittya-memorialu-u-xashhuvatomu-foto/>

